

Taalkronkels

De Taaladviseur bepaalt wat acceptabel is

ALBERT OOSTERHOF

De Vlaamse publieke omroep is een degelijke omroep, die een aantal kwalitatief hoogwaardige programma's uitzendt. Toch zijn er dingen die mij (maar mij niet alleen) storen. Sommige programma's, zoals *De laatste show*, maken een weinig 'spontane' indruk. Een regelmatig terugkerend beeld is dat van de presentator die met een stapel A4'tjes op schoot zit en de thuis voorbereide vragen een voor een oplepelt: 'Hoe bent u op het idee gekomen om kardinaal te worden?' Qua taalgebruik en interviewtechnieken zie of hoor je zelden iets wat op het randje is. Vaak ontwikkelt zich niet echt een gesprek. In programma's die bedoeld zijn om de kijker te vermaken is er dikwijls een vaste gast die de taak heeft de zaak op te leuken met spitsvondige teksten. Maar vaak ligt het er erg dik bovenop dat de grappen niet ter plaatse komen opborrelen.

Hoe komt het dat kijkers de programma's en met name het taalgebruik soms als weinig spontaan ervaren? Mij werd een hoop duidelijk toen ik de 'taalbanken van de VRT' doornam, waar nog steeds het zogenoemde 'Taalcharter' geraadpleegd kan worden (http://vrrtaal.net/taaldatabanken_master/taalbeleid/taalcharter.shtml). In de tekst, die opgesteld is door de taaladviseur van de VRT, wordt duidelijk gemaakt welk taalbeleid de VRT wil voeren en welke taal in de programma's gehanteerd dient te worden. Het opstellen van zulke richtlijnen is op zich een goed idee, maar van de concrete inhoud en toon van de tekst zou men bang worden.

In het Taalcharter wordt het belang van taal en taalgebruik sterk overdreven. Over nieuwe aardrijkskundige namen wordt bijvoorbeeld geschreven: 'Het is van het grootste belang dat er met de taaladviseur wordt overlegd wanneer nieuwe namen opduiken'. Hopelijk kan ik Frieda Van Wijck en consorten een beetje geruststellen: dergelijk overleg is misschien niet geheel van belang ontbloot, maar er zijn toch echt belangrijker dingen op de wereld.

Verder lees ik: 'Dialect en tussentaal (...) kunnen alleen worden gebruikt in programma's waarin ze functioneel zijn, met name in fictie (...). Als er personages uit een bepaald milieu opgevoerd worden, mogen ze klinken zoals die mensen spreken. (...) Maar denk erom dat er ook mensen zijn die geen tussentaal of dialect spreken. Als de VRT-fictieprogramma's een spiegel van de maatschappij willen zijn, moet ook het taalgebruik in al zijn registers en varianten te horen zijn'. Het kan toch niet de bedoeling zijn dat de makers van een serie er met het Taalcharter in de hand mee bezig zijn hoe hun serie een zo goed mogelijke afspiegeling kan zijn van de (in de ogen van de taaladviseur) ideale maatschappij? Hier past meer artistieke vrijheid. Als een regisseur een serie wil maken waarin iedereen tussentaal 'klapt', dan moet dat gewoon kunnen.

Op de VRT is er blijkbaar erg weinig ruimte voor variatie: 'Uiteraard hoort elke luisteraar of kijker of iemand uit Nederland of België komt, maar hij mag niet horen of iemand in Gent, Brugge, Antwerpen of Hasselt is opgegroeid'. Het resultaat is dat er een opvallend grote afstand is tussen de taal van de VRT en het taalgebruik in het alledaagse leven en dat het taalgebruik op de openbare omroep soms een onechte, gekunstelde indruk maakt.

De taaladviseur is blijkbaar alleenheerser: 'kromme taal die we niet accepteren zijn *goesting* (zin, trek), *uurwerk* (horloge) (...). De taaladviseur bepaalt wat acceptabel is.' Even verderop lees ik: 'Zijn advies is bindend'. Opnieuw kan ik de medewerkers van de VRT geruststellen: wat acceptabel is, kan niet door één persoon met een dermate grote stelligheid beslist worden. Er is discussie mogelijk. Dat geldt bijvoorbeeld voor de volgende passage: 'We zeggen dus *als* (en niet *indien*), *trouwen* (en niet *huwen*), *proberen* (en niet *trachten*)'. Deze richtlijn vind ik te strikt. Een woord als *indien* is niet dermate stijf dat het altijd onbruikbaar is.

Wie de richtlijnen van de VRT doorneemt, ziet in dat ze overdreven en te strikt zijn en te weinig ruimte laten voor variatie (zeker in de Vlaamse context). Als ik een programma moest presenteren voor de VRT, zou de spontaniteit me ook op de lippen besterven.